

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: „Tworzenie Narodowego Zasobu Bibliotecznego” : konferencja naukowa (Warszawa, 12 października 2017 r.)

Author: Agnieszka Gołda

Citation style: Gołda Agnieszka. (2017). „Tworzenie Narodowego Zasobu Bibliotecznego” : konferencja naukowa (Warszawa, 12 października 2017 r.). „Przegląd Biblioteczny” (2017, z. 4, s. 545-549)

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

jak i ciekawe wystąpienia oraz przykłady dobrych praktyk bibliotecznych jak najlepiej świadczą o organizatorach konferencji, ale też napawają optymizmem co do przyszłości zawodu bibliotekarza.

Mariola Antczak

Katedra Informatologii i Bibliologii UŁ

Monika Wachowicz

Katedra Informatologii i Bibliologii UŁ

Tekst wpłynął do Redakcji 12 października 2017 r.

„TWORZENIE NARODOWEGO ZASOBU BIBLIOTECZNEGO”

Konferencja naukowa

(Warszawa, 12 października 2017 r.)

Po cyklu konferencji, związanych z ideą narodowego zasobu bibliotecznego, zorganizowanych przez Centralną Bibliotekę Wojskową, wspomaganą niejednokrotnie przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich¹, ogólnokrajowe spotkanie poświęcone temu właśnie problemowi przygotowała Biblioteka Narodowa w Warszawie. Okazją do konferencji stało się umieszczenie w bibliotece cyfrowej Polona dwumilionowego obiektu². Jest nim seria zdjęć urny z prochami rękopisów i starodruków z gmachu Biblioteki Ordynacji Krasieńskich. Dokumenty zostały spalone przez Niemców tuż po powstaniu warszawskim, w październiku 1944 r. Obraz tego symbolicznego „egzemplarza” wprowadził uczestników konferencji w tematykę ochrony polskiego dziedzictwa kultury, nauki i sztuki.

Uroczystego otwarcia spotkania dokonał dyrektor księżnicy narodowej, Tomasz Makowski, który powitał gości przybyłych na obrady oraz scharakteryzował nowe funkcjonalności Polony jako narzędzia zabezpieczającego zabytki dokumentalne. So-

¹ Np. *Narodowy Zasób Biblioteczny – potrzeby i możliwości* (11 września 2007 r., przy udziale Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich), *Ochrona Narodowego Zasobu Bibliotecznego w czasie pokoju, kryzysu i wojny – teoria i praktyka* (9-10 września 2008 r.), *Ochrona Narodowego Zasobu Bibliotecznego: digitalizacja i konserwacja tradycyjna* (14 kwietnia 2010 r., przy udziale Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich oraz Stowarzyszenia Ruch Wspólnot Obronnych), *Ochrona narodowego zbioru bibliotecznego: Digitalizacja i co dalej?* (27 września 2011 r.), *Ochrona Narodowego Zasobu Bibliotecznego w czasie pokoju, kryzysu i wojny* (27 września 2012 r.).

² Za dwa lata ma ona liczyć, dzięki współpracy z Biblioteką Jagiellońską w Krakowie, 3 mln obiektów.

nia Wronkowska, kierownik Pracowni Rozwoju Polony, zaprezentowała kolejne udogodnienia systemu, w tym możliwość budowania własnych kolekcji oraz sporządzania osobistych notatek, związanych z przeglądanyimi zasobami, zastosowanie technologii Deep Zoom Image, czy wreszcie wyszukiwanie w pełnym tekście.

W drugiej części konferencji, prowadzonej przez dyrektora Makowskiego, wzięło udział niemal stu bibliotekarzy z całej Polski, zainteresowanych problematyką narodowego zasobu bibliotecznego, którzy mieli okazję wysłuchać pięciu referatów oraz wziąć udział w panelu dyrektorów tych placówek, które znalazły się na wykazie sporządzonym z ramienia Rady do spraw Narodowego Zasobu Bibliotecznego.

Układ kolejnych referatów ujawnił problemy historyczne, ale przede wszystkim współczesne, związane z narodowym zasobem bibliotecznym. Jako pierwszy wystąpił ponownie T. Makowski (przewodniczący Rady do spraw Narodowego Zasobu Bibliotecznego), który przedstawił *Dzieje tworzenia narodowego zasobu bibliotecznego* – od 1977 r., gdy ten unikatowy i charakterystyczny jedynie dla Polski projekt był przedmiotem starań Biblioteki Narodowej i Biblioteki Jagiellońskiej³. Przegląd kolejnych wydarzeń posłużył prelegentowi do ukazania nowszych osiągnięć w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego Rzeczypospolitej. Wskazał zatem znaczenie *Ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach*, w której znalazły się zapisy powołujące do życia narodowy zasób biblieczny, oraz *Rozporządzenia Ministra Kultury i Sztuki z dnia 24 listopada 1998 r. w sprawie ustalenia wykazu bibliotek, których zbiory tworzą narodowy zasób biblieczny, określenia organizacji tego zasobu oraz zasad i zakresu jego szczególnej ochrony*. W 1999 r., jak przypominał referent, powołano Radę do spraw Narodowego Zasobu Bibliotecznego, której w pierwszej kadencji, a więc do 2003 r. nie udało się jednak określić, czym jest narodowy zasób biblieczny. Do tych terminologicznych i kluczowych dla sprawy rozważań wrócono w 2007 r. Planowo podjęte działania pozwoliły ogłosić *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie narodowego zasobu bibliotecznego*. Treść tego dokumentu stała się przedmiotem dalszych, szczegółowych objaśnień T. Makowskiego, ale – co oczywiste – odwoływali się do niego również pozostali prelegenci. Podkreślił fundamentalne przesłanki płynące z *Rozporządzenia*, istotne dla tych, którzy chcieliby, by ich zbiory lub ich fragment uznać za część narodowego zasobu bibliotecznego. Wspominał też o ważnym, a przewijającym się wielokrotnie w wypowiedziach, problemie finansowania starań związanych z przygotowaniem i utrzymaniem narodowego zasobu bibliotecznego (największym kosztem jest elektroniczna ewidencja materiałów, ponadto konieczność ich odpowiedniej ochrony). Mówca podkreślił, że narodowy zasób biblieczny powinien być „korpusem” produkcji piśmienniczej i wydawniczej poloników krajowych i zagranicznych, rozproszonych w bibliotekach państwowych, kościelnych i prywatnych.

Reprezentująca narodową książnicę Ewa Potrzebnicka (pełnomocnik dyrektora Biblioteki Narodowej do spraw narodowego zasobu bibliotecznego, członek Rady do spraw Narodowego Zasobu Bibliotecznego) zanalizowała z kolei problem *Przechowywania narodowego zasobu bibliotecznego*, przywołując stosowne ustawy, wytyczne (międzynarodowe normy) oraz przepisy wewnętrzne instytucji. Autorka wystąpienia skupiła się na zasadach przechowywania liczącego cztery miliony jednostek na-

³ Nie można zapominać o pracach podjętych przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Biblioteka Zakładu od początku była uczestnikiem projektu.

rodowego zasobu bibliotecznego w Bibliotece Narodowej. Jest on zróżnicowany pod względem formy (np. szkatułki, klocki drzeworytnicze), formatu, materiału i technik zapisu (papierus, pergamin, miedzioryty, dokumenty opatrzone pieczęciami, druki w oprawie z kości słoniowej, fotografie). Zbiorom tym należało – jak podkreśliła prelegentka – zapewnić właściwe bezpieczeństwo, zwłaszcza podczas prac remontowych, niezbędnych dla szczególnej ochrony narodowego zasobu bibliotecznego (np. zmiana systemu oświetlenia, wentylacji i klimatyzacji, wind, wydzielenie stref pożarowych, wymiana instalacji elektrycznych i telekomunikacyjnych). W Bibliotece Narodowej przyjęto istotne zasady jeśli idzie o bezpieczeństwo posiadanych zbiorów: chroni się je przed zanieczyszczeniami powietrza, pyłami, gazami, wahaniami temperatury i pary wodnej, czym zajmuje się kompleksowo Instytut Konserwacji Zbiorów Biblioteczných. Ważne są także standardy udostępniania, stąd dokumenty kategorii A (wiecześnie przechowywane egzemplarze archiwalne), osiągalne są jedynie w Czytelni Humanistycznej. Najdogodniejszym jednak sposobem ich ekspozycji jest – zdaniem E. Potrzebnińskiej – Polona, która zabezpiecza zasoby poprzez prezentowanie kopii cyfrowych.

O *Ochronie zbiorów w sytuacjach kryzysowych i zagrożenia konfliktem* mówił podczas spotkania Krzysztof Sałaciński, radca ministra kultury i dziedzictwa narodowego (Wydział Spraw Obronnych i Ochrony Informacji Niejawnych w Biurze Dyrektora Generalnego Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego). Prelegent zwrócił uwagę na wiele problemów praktycznych związanych z ochroną narodowego zasobu bibliotecznego. Pomocy technicznej w tym względzie – jak podkreślił – nie sprzyja brak unifikacji działań ochronnych (wynikających z odmiennych warunków lokalowych, a nawet rodzaju biblioteki). Mimo to wskazał kilka podstawowych zasad, jak choćby tę, by podczas opracowania planu zabezpieczenia zasobów wziąć pod uwagę możliwość nawiązania współpracy z przedstawicielami Biura Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego, straży pożarnej, policji, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministerstwa Obrony Narodowej. Proponując bibliotekarzom szczegółowe rozwiązania tytułowych problemów, prelegent położył nacisk na konieczność określenia priorytetów dotyczących ewakuacji zbiorów. K. Sałaciński w podsumowaniu wystąpienia postulował wzmocnienie roli dyrektora Biblioteki Narodowej, jako koordynatora działań w zakresie ochrony narodowego zasobu bibliotecznego. Dyrektor Biblioteki Narodowej miałby pełnić funkcję organu pomocniczego dla bibliotek pragnących włączyć swoje kolekcje do narodowego zasobu bibliotecznego i borykających się z katastrofalnymi dla zbiorów zdarzeniami. To w Bibliotece Narodowej należałoby powołać punkt zbierający informacje o ewentualnych stratach w narodowym zasobie bibliotecznym oraz podjąć badania naukowe w obszarze bezpieczeństwa narodowego zasobu bibliotecznego.

Nieodzowną formą ochrony narodowego zasobu bibliotecznego jest jego zbiorcze zinwentaryzowanie, o czym opowiedziała Zofia Żurawińska, kierownik Instytutu Bibliograficznego Biblioteki Narodowej w referacie *Centralna baza narodowego zasobu bibliotecznego*. Zawartość bazy tworzą te materiały, które zostały zaliczone do narodowego zasobu bibliotecznego i należą do dziewięciu bibliotek: Biblioteki Narodowej, Biblioteki Jagiellońskiej, Biblioteki Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich we Wrocławiu, Biblioteki Naukowej Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, Biblioteki Elbląskiej im. Cypriana Norwida w Elblągu, Biblioteki Śląskiej w Katowicach, Centralnej Biblioteki Rolniczej im. Michała Oczapowskiego w Warsza-

wie, Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu i Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Witolda Gombrowicza w Kielcach. Baza ta – będąc dodatkowym punktem informacji o narodowym zasobie bibliotecznym – obejmuje dane o liczbie zasobów, umożliwia ukazanie danych statystycznych na temat poszczególnych kategorii kolekcji (rękopisy, starodruki, rysunki, grafiki, fotografie, albumy, mapy, nuty, afisze i plakaty, książki XIX-XXI w., czasopisma XIX-XXI w., czasopisma elektroniczne, dokumenty elektroniczne, filmy, publikacje dźwiękowe i audiowizualne, inne materiały, kolekcje biblioteczne i varia) oraz sigłów bibliotek.

Tę część konferencji zakończyła krótka wypowiedź T. Makowskiego *Procedury aplikowania do narodowego zasobu bibliotecznego*. Na pierwszym etapie – jak wskazał prelegent – biblioteka aplikująca powinna zapoznać się z odpowiednimi przepisami, określającymi warunki, jakie musi spełnić oraz uzyskać zgodę organizatora biblioteki na złożenie wniosku do Rady do spraw Narodowego Zasobu Bibliotecznego. Następnie należy opracować wniosek (Rada jest w posiadaniu jego schematu) i przedłożyć ministrowi kultury i dziedzictwa narodowego. W zgłoszeniu muszą zostać opisane: kryteria, na podstawie których zbiór można zaliczyć do narodowego zasobu bibliotecznego, dzieje biblioteki lub kolekcji, jej wielkość oraz termin, w jakim instytucja zamierza spełnić wszystkie wymagania formalne z Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 lipca 2012 r. *w sprawie narodowego zasobu bibliotecznego* (plan ochrony zbiorów oraz pełna ewidencja elektroniczna). Następnie – jak opisał T. Makowski – minister kultury i dziedzictwa narodowego kieruje dokument do Rady, która go proceduje, powołując 3-5-osobowy zespół roboczy, złożony z członków Rady oraz ekspertów zewnętrznych, którzy sporządzają rekomendację. Po uzyskaniu pozytywnej opinii Rady na temat wniosku, ten przekazywany jest ministrowi kultury i dziedzictwa narodowego. Jeśli minister zgadza się z uzasadnieniem Rady, rozpoczyna się procedura nowelizacji Rozporządzenia, do którego dodawana jest nazwa kolejnej biblioteki posiadającej fragment narodowego zasobu bibliotecznego. Co ważne, T. Makowski podkreślił, że biblioteka może aplikować wielokrotnie, dodając do narodowego zasobu bibliotecznego kolejne kolekcje z własnych zbiorów.

Na zakończenie spotkania odbył się panel dyskusyjny, nazwany *Osiągnięcia i doświadczenia bibliotek przy tworzeniu narodowego zasobu bibliotecznego*, w którym wzięli udział, poza moderatorem – T. Makowskim, Zdzisław Pietrzyk (dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej, wiceprzewodniczący Rady), Mariusz Dworsatschek (zastępca dyrektora Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich we Wrocławiu, członek Rady), Karolina Grodziska (dyrektor Biblioteki Naukowej Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie), Jacek Nowiński (dyrektor Biblioteki Elbląskiej im. Cypriana Norwida w Elblągu), Jan Malicki (dyrektor Biblioteki Śląskiej w Katowicach, członek Rady), Andrzej Bieńkowski (zastępca dyrektora Centralnej Biblioteki Rolniczej im. Michała Oczapowskiego w Warszawie), Małgorzata Dąbrowicz (dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu) oraz Andrzej Dąbrowski (dyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Witolda Gombrowicza w Kielcach). Dyrektorzy bibliotek, które pomyślnie przeszły proces aplikacji, podzielili się swoimi refleksjami, nie zawsze pozytywnymi, na temat przede wszystkim zasad ochrony narodowego zasobu bibliotecznego i ograniczonych możliwości zdobycia dodatkowych pieniędzy na nieodwzowne działania, zwłaszcza na katalogowanie zbiorów. Dyrektorzy omówili również problemy związane z udostępnianiem tego rodzaju materiałów, podczas którego stan ich zachowania nie może ulec pogorszeniu. Rozwinęli ponadto zagadnienia do-

tyczące digitalizacji kolekcji, jako sposobu na zabezpieczenie i niczym nieograniczone udostępnianie.

Spotkanie miało charakter praktycznego seminarium, podczas którego słuchacze mogli zdobyć informacje na temat postępowania ze zbiorami mającymi szansę powiększyć narodowy zasób biblioteczny. Szczegółowe pytania skierowane do dyrektorów bibliotek potwierdziły zasadność zorganizowania konferencji, a jednocześnie potwierdziły przekonanie, że starania o włączenie kolekcji do narodowego zasobu bibliotecznego są wydarzeniem podnoszącym rangę biblioteki, ale i przynoszącym dodatkowe wyzwania, z którymi bibliotekarze muszą niejednokrotnie borykać się bez odpowiedniego wsparcia. Po spotkaniu pozostało wrażenie, że warszawskie wydarzenie poskutkuje działaniami zmierzającymi do zorganizowania pomocy dla bibliotek pragnących aplikować w sprawie narodowego zasobu bibliotecznego.

Agnieszka Gołda

Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Tekst wpłynął do Redakcji 7 października 2017 r.

„CZASOPISMA SPOŁECZNE, KULTURALNE, ARTYSTYCZNE I LITERACKIE WE WSPÓŁCZESNEJ BIBLIOTECE”

Konferencja naukowa

(Zielona Góra, 8-9 listopada 2017 r.)

Bibliotekarze, redaktorzy naczelni czasopism, bibliolodzy reprezentujący uczelnie wyższe oraz polskie i zagraniczne ośrodki badawcze spotkali się w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. C. Norwida w Zielonej Górze na konferencji naukowej *Czasopisma społeczne, kulturalne, artystyczne i literackie we współczesnej bibliotece*. Organizatorami symposium byli: zielonogórska Biblioteka Wojewódzka, Instytut Informatyki Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego, Komisja Prasoznawcza Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, Pracownia Dziennikarstwa Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Zielonogórskiego oraz Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim. Przedmiotem rozważań były czasopisma społeczne, kulturalne, literackie i artystyczne w perspektywie komunikacji społecznej i wydawniczej oraz w aspekcie bibliograficznym i prasoznawczym. Jako ważny cel debaty obrano kwestie praktyczne, związane z tworzeniem, promocją, rozpowszechnianiem i udostępnianiem czasopism przez biblioteki.